

Nowe zasady wykonywania zawodu prawnika w Unii Europejskiej (dyrektywa 98/5/EC)

JOACHIM HILLA

Autor przedstawia na tle ogólnych zasad prawa europejskiego najnowszą dyrektywę dotyczącą świadczenia usług przez prawników. Dyrektywa ta, zwana *Establishment* względnie *Niederlassungsrichtlinie* (prawo do osiedlania się), uchwalona została 16.2.1998 r. Jej celem jest ułatwienie prawnikowi wykonywania zawodu w innym kraju członkowskim niż ten, w którym uzyskał swe uprawnienia. Pełna nazwa uchwalonej po wielu latach zabiegów regulacji brzmi: Dyrektywa 98/5/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z 16.2.1998 r. w sprawie ułatwienia stałego wykonywania zawodu prawnika¹ w innym państwie członkowskim niż to, w którym zostały uzyskane kwalifikacje². W języku prawniczym potocznie akt ten określa się jako dyrektywę w sprawie osiedlania się adwokatów³. Zasady swobody świadczenia usług oraz osiedlania się

Wstęp

Podpisany 25.3.1957 r. Traktat o utworzeniu Wspólnoty Europejskiej (dalej zwany Traktatem Rzymskim lub TR), wychodząc naprzeciw wyzwaniom wynikającym ze zmieniających się warunków, sformułował zasady dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej na terenie państw stanowiących strony Traktatu.

Zasadami tymi są zasady swobodnego przemieszczania się, osiedlania oraz prowadzenia działalności gospodarczej (por. art. 3 lit. c TR). Rozwinięcie wskazanych zasad znalazło miejsce w artykułach 52 oraz 59 Traktatu Rzymskiego.

Art. 52 TR reguluje zasadę swobodnego osiedlania się i prowadzenia działalności gospodarczej dla obywateli państw Unii. Przejawem deklarowanej możliwości przemieszczania się jest swoboda w osiedlaniu się w dowolnym państwie UE, w tym również w celu prowadzenia działalności gospodarczej.

Art. 59 TR wyraża przy tym zasadę swobodnego świadczenia usług w obrębie Wspólnoty przez obywateli państw członkowskich, osiedlonych w innym państwie niż odbiorcy usług.

Zgodnie z definicją z art. 60 TR, do działu usług należy zaś działalność polegająca na wykonywaniu wolnych zawodów⁴.

Wskazany przepis mówi przy tym wyraźnie, iż "osoba świadcząca usługi może w tym celu czasowo prowadzić działalność na terytorium państwa, dla którego usługi te są przeznaczone, działając na tych samych warunkach, jakie nałożone są przez to państwo na własnych obywateli, nie naruszając przez to postanowień rozdziału dotyczącego swobody prowadzenia działalności gospodarczej".

Wprowadzanie w życie powyższych zasad, dotyczących swobody świadczenia usług i osiedlania się, było przedmiotem zarówno ustawodawstwa w ramach tzw. pochodnego prawa europejskiego⁵, jak i orzecznictwa Trybunału Europejskiego.

¹ W istocie chodzi o adwokatów, radców prawnych i zbliżone profesje prawnicze. Dla uproszczenia tekst używa pojęcia "adwokat" w tradycyjnym europejskim znaczeniu, bez różnicowania na adwokatów i radców.

² Dz. Urz. Nr L 077 z 1998 r., s. 0036-0043.

³ Por. materiały seminarium Europejskiej Akademii Prawa w Trewirze zorganizowanego przy współpracy z Bundesrechtsanwaltskammer, Law Society of England and Wales oraz Law Society of Scotland 11.6.1998 r. w Londynie i 18.6.1998 r. we Frankfurcie nad Menem.

⁴ Art. 60 lit. d TR.

⁵ Realizacja wskazanych swobód w konkretnych dziedzinach aktywności gospodarczej następuje w myśl TR m.in. poprzez prawodawczą działalność Rady w drodze wydawania dyrektyw (art. 54 ust. 1 TR).

Dyrektywa Rady 77/249/EEC

Pierwszym krokiem w kierunku realizacji zasady swobody świadczenia usług prawnych na terenie Unii Europejskiej było uchwalenie Dyrektywy Rady Nr 249 z 22.3.1977 r.⁶.

Sformułowała ona w stosunku do tego działu usług zasadę mówiącą, że osoba świadcząca usługi może w celu ich wykonania czasowo działać w kraju, dla którego usługi te są przeznaczone, i to na tych samych warunkach, jakie kraj ten stosuje wobec swoich obywateli w odniesieniu do świadczenia usług prawnych.

Dyrektywa zezwala adwokatom na podejmowanie czynności związanych z zastępstwem prawnym lub obroną klienta na terenie innych państw członkowskich, gdy "sprawa tego wymaga". Przesłanka ta stanowi swego rodzaju łącznik uzasadniający występowanie prawnika poza granicami swego kraju. Obywatelstwo klienta jest przy tym obojętne. Klient może być zarówno obywatelem państwa, w którym adwokat prowadzi swoją kancelarię, jak też obywatelem innego państwa czy bezpaństwowcem⁷.

Zgodnie z przepisami dyrektywy 294/77/EEC adwokat może doradzać, sporządzać dokumenty i wykonywać zastępstwo prawne i procesowe na terenie innego państwa członkowskiego. W ramach zastępstwa procesowego może on jednak zostać zobowiązany do występowania w porozumieniu z prawnikiem miejscowym, uprawnionym do występowania przed sądem, który jest odpowiedzialny za działania prawnika zagranicznego. W trakcie wykonywania czynności polegających na reprezentowaniu klienta w postępowaniach sądowych lub administracyjnych prawnik zagraniczny zobowiązany jest do przestrzegania wszystkich wymagań stawianych adwokatom miejscowym. Inne czynności obsługi prawnej, poza zakresem zastępstwa prawnego i procesowego, podlegają regulacji prawa państwa pochodzenia prawnika.

Dyrektywa Rady 89/48/EEC

Kolejnym krokiem w kierunku liberalizacji świadczenia usług w zakresie świadczenia obsługi prawnej na terenie Unii było uchwalenie Dyrektywy Rady 89/48 z 21.12.1988 r. w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów ukończenia wyższych uczelni i odbycia praktyk trwających min. 3 lata⁸.

Dla zawodów prawniczych dyrektywa ta z jednej strony potwierdziła, iż osoba, która odbyła stosowne szkolenie i posiada wymagane kwalifikacje w jednym państwie członkowskim, ma prawo do uznania tych kwalifikacji w pozostałych państwach członkowskich Wspólnoty. Z drugiej strony, nabycie tego prawa nie jest automatyczne i może być uwarunkowane odbyciem praktyki lub złożeniem stosownych egzaminów w kraju, w którym usługi prawne mają być świadczone. Dyrektywa upoważniła państwo przyjmujące do dokonania wyboru pomiędzy przeprowadzeniem tzw. egzaminów przydatności lub wprowadzeniem wymogu odbycia studiów uzupełniających⁹.

Tzw. dyrektywa w sprawie uznawania dyplomów szkół wyższych, dostrzegając specyfikę profesji prawniczych, wprowadziła mechanizmy ułatwiające uznanie wykształcenia poza macierzystym systemem prawnym i tym samym dostęp do zawodu za granicą. Od czasu jej wejścia w życie rozwinęła się obszerna praktyka w zakresie uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodu prawnika poza granicami kraju¹⁰.

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości

Jak się powszechnie podkreśla, istotną rolę w liberalizacji rynku usług prawnych odegrało orzecznictwo Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości(ETS)¹¹.

⁶ Dz. Urz. L 078 z 1977 r., s. 0017-0018.

⁷ C. Banasiński, J.A. Wojciechowski, K. Marciniuk, Budowanie wspólnego rynku usług prawnych, "Rzeczpospolita" z 16.4.1996 r., oraz J. Filipek, Wykonywanie wolnych zawodów, Biała Księga. Polska. Unia Europejska, opracowania i analizy, seria: Prawo, Warszawa 1996, s. 12.

⁸ Dz. Urz. L 019 z 1989 r., s. 0016-0023.

⁹ Poza Danią wszystkie inne państwa członkowskie zdecydowały się na wprowadzenie wymogu złożenia dodatkowego egzaminu.

¹⁰ Dla przykładu egzaminy kwalifikacyjne (uzupełniające) zdawało w Niemczech w 1996 r. 158 kandydatów, a w 1997 r. - 169 kandydatów (wzrost 7%). Egzamin z wynikiem pozytywnym zdało 75,7% kandydatów.

¹¹ Por. dla przykładu - C. Banasiński, J. A. Wojciechowski, K. Marciniuk, op. cit.

Dla przykładu w pionierskiej z dzisiejszego punktu widzenia sprawie *Reyners* przeciwko Belgii (2/74), Trybunał orzekł, iż holenderskiemu prawnikowi nie można było odmówić członkostwa w belgijskiej Izbie Adwokackiej z powodu braku obywatelstwa tego kraju.

W jednej z kolejnych spraw, a mianowicie Irene Ylassopoulou przeciwko Ministerstwu Sprawiedliwości, Spraw Związkowych i Europejskich Badenii-Wirtembergii, ETS potwierdził wprawdzie uprawnienie władz państwa przyjmującego do żądania udokumentowania posiadania znajomości prawa oraz umiejętności wymaganych przez prawo państwa przyjmującego. Jednocześnie jednak nakazał uwzględnić praktyczne doświadczenia uzyskane przez skarżącą w trakcie jej działalności jako adwokata w Atenach przy rozpatrywaniu wniosku o dokonanie wpisu na listę adwokatów w kraju osiedlenia się.

Przedmiotem orzecznictwa w sprawie *Reinhard Gebhard* przeciwko Izbie Adwokackiej w Mediolanie ETS była natomiast kwestia, czy niemiecki adwokat, wpisany na listę adwokatów w Stuttgarcie, naruszył stosowną włoską ustawę o świadczeniu usług przez adwokatów będących obywatelami jednego z państw Unii Europejskiej w ten sposób, że otworzył własną kancelarię we Włoszech i używał oznaczenia "*avvocato*". Tym wyrokiem Trybunał wyznaczył granice środkiem, do jakich mogą sięgnąć państwa członkowskie w przypadku skorzystania z uprawnień, jakie daje im wspomniana wyżej dyrektywa w sprawie świadczenia usług prawniczych z 1977 r. Trybunał uznał, że zastosowane przez państwo członkowskie środki mogące ograniczyć swobody wprowadzone przez TR albo uczynić je mniej atrakcyjnymi, muszą spełnić cztery warunki: **nie mogą nosić charakteru dyskryminującego**, muszą być **uzasadnione interesem ogólnym**, muszą posiadać **zdolność realizacji założonych przez nie celów**, a w swoich skutkach **nie mogą wykraczać poza te cele**.

Powyższe orzeczenia są tylko przykładami z bogatego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w sprawach dotyczących wykonywania zawodów prawniczych przez obywateli Unii, posiadających uprawnienia zawodowe uzyskane w jednym z jej państw członkowskich¹².

Uzasadnienie uchwalenia dyrektywy 98/5/EC

Z powyższych rozważań wynika, że przez prawo europejskie dotychczas nie była uregulowana kwestia stałego wykonywania zawodu prawnika na terenie Unii Europejskiej na podstawie kwalifikacji zawodowych uzyskanych w jednym z państw członkowskich. Doświadczenia – nie tylko polskie – wskazują, że regulację sprawy wykonywania zawodu przez adwokata poza granicami "swego" kraju utrudnia tradycyjne przekonanie, że adwokat przywiązany jest niejako do państwa, w którym uzyskał kwalifikacje zawodowe. Wyrazem tego jest opinia, że kwalifikacje zawodowe prawnika są na tyle specyficzne, że są praktycznie nieprzydatne do prowadzenia obsługi prawnej w innym porządku prawnym. W tym miejscu nie od rzeczy będzie wspomnieć o związanych z tym doświadczeniach polskich prawników z okresu po uzyskaniu niepodległości w 1918 r., kiedy to konfrontowani byli w praktyce z czterema lub nawet pięcioma porządkami prawnymi.

Biorąc zapewne pod uwagę zasygnalizowane wyżej trudności, Dyrektywa 98/5/EC Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej na wstępie przypomina, że zgodnie z art. 3 lit. c TR jednym z celów Traktatu Rzymskiego jest ustanowienie swobodnego przepływu osób i usług pomiędzy państwami członkowskimi. Dla obywateli tych państw oznacza to przede wszystkim usunięcie przeszkód na drodze do wykonywania zawodu w innym państwie niż tym, w którym uzyskali oni uprawnienia zawodowe. Dlatego też konieczne stało się, zdaniem twórców dyrektywy, pogłębienie **integracji** zawodowej adwokatów praktykujących na terenie Unii Europejskiej.

Poza tym dyrektywa wskazuje, iż niektóre państwa członkowskie umożliwiają wykonywanie zawodu adwokata obywatelom innych państw członkowskich przy użyciu ich narodowego tytułu zawodowego. Sytuacja ta wymaga **harmonizacji** na płaszczyźnie europejskiej. Jak ostatecznie stwierdza stanowiące wstęp do dyrektywy obszernie uzasadnienie, ma ona na celu dalsze **ulotwienie** uzyskania **możliwości praktykowania** w kraju osiedlenia się przez adwokata przy stosowaniu tytułu zawodowego obowiązującego w kraju osiedlenia się.

¹²Dalsze przykłady z orzecznictwa podaje m.in. A. Kalwas, Wykonywanie wolnych zawodów - świadczenie usług prawniczych, referat na konferencji: Wykonywanie wolnych zawodów a swoboda świadczenia usług w okresie przed i po uzyskaniu przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej, Warszawa, 5-6.11.1998 r.

Zakres podmiotowy stosowania dyrektywy

Dyrektywa stwierdza wyraźnie, iż ma ona zastosowanie wyłącznie do osób wykonujących profesję prawniczą pod określonym tytułem zawodowym w jednym z państw członkowskich Unii Europejskiej¹³.

Art. 1 ust. 2 wymienia zaś w odniesieniu do poszczególnych państw enumeratywnie grupy zawodowe, do których dyrektywa znajduje zastosowanie. Dla przykładu, w Wielkiej Brytanii są to: *advocate/barrister/solicitor*, we Włoszech: *avvocato*, a w Niemczech i Austrii: *Rechtsanwalt*. W ten sposób uniknięto trudności związanych z ustaleniem obowiązującej dla całej Unii Europejskiej abstrakcyjnej definicji adwokata, radcy prawnego lub podobnych oznaczeń jednego z zawodów prawniczych.

Prawo wykonywania zawodu przy użyciu tytułu zawodowego kraju pochodzenia

Art. 2 dyrektywy z 16.2.1998 r. wprowadza dla prawników w rozumieniu art. 1 ust. 2 nowatorską zasadę swobody wykonywania zawodu na terenie dowolnego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

Art. 2 stwierdza przy tym jednoznacznie, że prawnik z Unii Europejskiej ma prawo do stałego wykonywania zawodu w innym państwie członkowskim przy użyciu tytułu zawodowego uzyskanego w państwie pochodzenia.

Przepis ten mówi wyraźnie o stałym (permanentnym) praktykowaniu¹⁴. Oznacza to, że prawnik musi mieć możliwość korzystania ze stosownej infrastruktury w postaci biura (kancelarii) i zatrudniania pracowników.

Adwokat zamierzający praktykować w sposób stały w innym państwie UE obowiązany jest jedynie **zarejestrować się w państwie osiedlenia**. Państwo przyjmujące jest zaś zobowiązane wpisać go na stosowną listę (art. 3 ust. 1). Przesłanką uzyskania wpisu jest przedłożenie zaświadczenia kraju pochodzenia adwokata (czyli, w którym uzyskał uprawnienia zawodowe) o jego wpisie na listę adwokatów w tym kraju. Państwo przyjmujące jest zobowiązane powiadomić państwo pochodzenia adwokata o dokonaniu wpisu na listę.

Art. 4 dyrektywy wymaga od adwokata korzystającego z możliwości wskazanych przez art. 2 występowania pod **tytułem zawodowym sformułowanym w języku urzędowym państwa, z którego pochodzi**. Używany tytuł zawodowy musi być zrozumiały, jak również tak sformułowany, aby nie sprawiał wrażenia, iż adwokat uzyskał uprawnienia zawodowe w kraju osiedlenia się¹⁵. W tym celu państwo przyjmujące może zażądać używania dodatkowego określenia wskazującego na organizację lub grupę zawodową, której członkiem jest adwokat w kraju pochodzenia. Wskazówką taką może być w myśl dyrektywy również informacja o sądzie, przed którym adwokat może występować w kraju pochodzenia.

Art. 5 dyrektywy stawia adwokata wykonującego zawód w innym państwie przy użyciu swego pierwotnego tytułu zawodowego **w zakresie uprawnień zawodowych na równi z adwokatami miejscowymi**. Art. 5 ust. 1 przyznaje takiemu adwokatowi wyraźnie prawo do prowadzenia doradztwa prawnego zarówno w prawie państwa pochodzenia, w prawie europejskim oraz w prawie międzynarodowym, jak i – co wymaga podkreślenia – w prawie państwa osiedlenia się. Adwokat praktykujący pod nabytym pierwotnie tytułem zawodowym zobowiązany jest oczywiście do dochowania wszystkich przepisów proceduralnych kraju osiedlenia się.

Prawo wykonywania zawodu na podstawie art. 2 i następnych dyrektyw może być w trojaki sposób **ograniczone**:

1) kraje członkowskie mogą wyłączyć adwokatów działających przy użyciu ich tytułu zawodowego kraju pochodzenia od pewnych czynności mających charakter wykonywania władzy zwierzchniej i przysługujących tylko określonej grupie adwokatów danego państwa (art. 5 ust. 2);

2) art. 5 ust. 3 zachował możliwość nałożenia przez prawo państwa osiedlenia się wymogu współdziałania adwokata praktykującego przy użyciu swego pierwotnego tytułu zawodowego z adwokatem miejscowym w sprawach procesowych. O tyle też znalazła kontynuację zasada wyrażona w Dyrektywie Rady Nr 249 z 22.3.1977 r. w sprawie sporadycznego świadczenia usług prawnych;

¹³ Por. brzmienie art. 1. Na marginesie warto przypomnieć o zobowiązaniach państw członkowskich, wynikających z Układu Ogólnego w sprawie handlu usługami (GATS). Przewiduje on świadczenie usług przez usługodawców (w tym przez prawników) z państw członkowskich na całym terenie obowiązywania układu; zob. bliżej na ten temat A. Kalwas, op. cit., s. 18-19.

¹⁴ W urzędowym tekście angielskim: on a permanent basis.

¹⁵ Tytuł "Rechtsanwalt" na przykład, jest stosowany nie tylko w Niemczech, ale także w Austrii i Belgii.

3) "w interesie sprawnego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości" mogą zostać określone szczególne reguły dla występowania przed sądami wyższej instancji przez wprowadzenie dla przykładu określonej specjalizacji, która obowiązuje także miejscowych prawników (art. 5 ust. 3 *in fine*).

Adwokat działający stale na terenie innego państwa członkowskiego niż to państwo, w którym uzyskał prawo do wykonywania zawodu, zobowiązany jest do dochowania zasad wykonywania zawodu i etyki zawodowej zarówno kraju pochodzenia jak i kraju osiedlenia się (art. 6 ust. 1). Na adwokatów tych może być również nałożony np. obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej w związku z wykonywaniem zawodu, zgodnie z regulacjami państwa osiedlenia się (art. 6 ust. 3).

Jednocześnie dyrektywa nakazuje zapewnienie "stosownej" reprezentacji adwokatów działających przy użyciu pierwotnego tytułu zawodowego w organizacjach zawodowych kraju osiedlenia się (art. 6 ust. 2).

Do decyzji odmawiającej wpisu do rejestru na podstawie art. 3, jak również w sprawach nałożenia kar dyscyplinarnych, wymagane jest dołączenie uzasadnienia. Przeciwno tym decyzjom mają poza tym służyć środki prawne zapewniające dostęp do sądu (art. 9).

Materialne przesłanki uzyskania tytułu zawodowego kraju osiedlenia się

1. Czynne i stałe wykonywanie zawodu przez 3 lata

Zgodnie z art. 10. ust. 1 adwokat wykonujący zawód w kraju osiedlenia się pod swoim pierwotnym tytułem zawodowym w sposób czynny i regularny lub, inaczej mówiąc, aktywnie i stale, w prawie państwa osiedlenia się przez okres przynajmniej 3 lat może uzyskać zwolnienie od spełnienia wymogu przewidzianego przez dyrektywę dotyczącą uznania dyplomów w postaci zdania dodatkowego egzaminu przydatności lub odbycia studiów uzupełniających. Efektywną i regularną działalność dyrektywa definiuje jako faktyczne wykonywanie zawodu bez przerwy, chyba że przerwy te wynikają z wydarzeń codziennego życia.

Trzyletni okres oczekiwania na możliwość uzyskania wpisu na listę adwokatów przy użyciu tytułu zawodowego kraju osiedlenia się nie narusza *nota bene* możliwości uzyskania prawa wykonywania zawodu przyznanych dyrektywą 89/48 w zakresie nostryfikacji dyplomu.

2. Zaliczenia na okres praktykowania jako dalsze ułatwienie

Jedną z przesłanek uzyskania tytułu zawodowego kraju przyjmującego jest okres stosownej, trzyletniej praktyki w prawie kraju przyjmującego.

Art. 10 ust. 3 umożliwia jednak skrócenie okresu oczekiwania w tych wypadkach, kiedy adwokat wykonywał zawód używając swego macierzystego tytułu zawodowego przez okres przynajmniej 3 lat, jednakże nie przez cały czas w zakresie prawa państwa przyjmującego. W tych warunkach właściwy organ powinien uwzględnić – jak określa dyrektywa – "całą wiedzę i doświadczenie", jakie zebrał wnioskodawca w państwie przyjmującym, a także udział w kursach lub seminariach w zakresie prawa państwa osiedlenia się, w tym regulacji wykonywania zawodu i zasad etyki zawodowej.

Art. 10 omawianej dyrektywy wprowadza więc dalsze istotne ułatwienia w zakresie uzyskania tytułu zawodowego obowiązującego w kraju przyjmującym.

Odmowa nadania tytułu zawodowego

Adwokat wnioskujący przyznanie mu tytułu zawodowego państwa osiedlenia się zobowiązany jest udowodnić, że spełnia wymagania przewidziane dyrektywą. W tym celu zobowiązany jest przedłożyć informacje oraz dokumenty, w szczególności odnośnie ilości oraz rodzaju prowadzonych przez niego spraw opartych na prawie państwa przyjmującego. Właściwy organ państwa przyjmującego może zażądać od wnioskodawcy dodatkowych informacji ustnych lub pisemnych (art. 10 ust. 3 lit. b).

Podobnie jak w przypadku adwokatów zamierzających praktykować w kraju przyjmującym przy użyciu macierzystego tytułu zawodowego, dyrektywa przewiduje również w przypadku adwokatów ubiegających się o uzyskanie tytułu zawodowego kraju osiedlenia się obowiązek uzasadnienia decyzji odmownej, jak również daje możliwość jej sądowej kontroli (art. 10 ust. 1 *in fine*).

Odmowa nadania tytułu zawodowego w innym państwie może być uzasadniona m.in. tym, iż decyzja pozytywna stanowiłaby naruszenie porządku publicznego (art. 10 ust. 4). Ma to stanowić swoisty wentyl bezpieczeństwa, szczególnie w przypadkach prowadzenia postępowania dyscyplinarnego, zażaleń na działalność adwokata albo innych zdarzeń.

Wspólne wykonywanie zawodu, oddziały i filie

Nowa dyrektywa w zakresie wykonywania profesji prawniczych nie pomija również problemu wspólnego wykonywania zawodu (por. art. 11). Warunkiem możliwości wspólnego wykonywania zawodu przez adwokatów przybyłych na teren innego państwa jest, by państwo przyjmujące przewidywało formy wspólnego prowadzenia praktyki adwokackiej.

Dyrektywa przewiduje również możliwość założenia filii lub oddziału kancelarii funkcjonującej w państwie macierzystym (art. 11 ust. 1).

Państwo przyjmujące obowiązane jest poza tym stworzyć warunki do wspólnego wykonywania zawodu przez adwokatów występujących pod ich macierzystym tytułem zawodowym w formach przewidzianych przez prawo tego państwa (art. 11 ust. 2). Prawo europejskie nakazuje traktowanie ich pod tym względem na równi z adwokatami miejscowymi. Możliwa jest przy tym zarówno wspólna praktyka adwokatów występujących pod swoim macierzystym tytułem, jak i wspólna praktyka tych ostatnich z adwokatami miejscowymi (art. 11 ust. 3).

Państwo przyjmujące może zabronić wykonywania zawodu adwokata w ramach grup zawodowo heterogenych, jeżeli prawo wewnętrzne zakazuje takiej formy praktykowania przez prawników (art. 11 ust. 5). Dotyczy to np. sytuacji wchodzenia adwokatów do spółek z udziałem doradców podatkowych, biegłych rewidentów lub audytorów.

Wcielenie dyrektywy w życie

Adresaci

Zgodnie z systemem źródeł prawa europejskiego adresatem dyrektywy są państwa członkowskie, o czym przypomina wyraźnie art. 18. Oznacza to, że dyrektywa wymaga transformacji przez ustawodawcę krajowego w prawo krajowe.

Terminy

Dyrektywa wprowadza stosunkowo krótkie terminy dla wprowadzenia jej postanowień przez systemy prawne krajów członkowskich. Ma to nastąpić najpóźniej 14.3.2000 r. (art. 16 ust. 1).

Mechanizmy kontrolne

Kraje członkowskie są zobowiązane powiadomić komisję o fakcie wydania stosownych przepisów, jak i o ich treści (art. 16 ust. 1 *in fine*).

Poza tym dyrektywa zobowiązuje komisję do złożenia Parlamentowi Europejskiemu oraz Radzie, w terminie nie dłuższym niż 10 lat od uchwalenia dyrektywy, sprawozdania o jej wcieleniu w życie. Komisja jest poza tym zobowiązana, po przeprowadzeniu stosownych konsultacji, do przedłożenia wniosków oraz propozycji zmian (art. 15).

Wejście w życie

Zgodnie z art. 17 dyrektywa weszła w życie z dniem jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej, co nastąpiło 14.3.1998 r.

Artykuł powstał na kanwie referatów wygłoszonych na organizowanych przez ELSA Dniach Edukacji Prawniczej (październik 1998 r.) oraz organizowanych przez ZPP VII Dniach Prawniczych w maju br. w Białymstoku.